

Ocena wartości zabytkowych architektury współczesnej – studium metodologii badań na przykładzie hotelu Cracovia w Krakowie

Elżbieta Jagielska

Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie

Wartościowanie dzieł architektury współczesnej określanej jako modernizm 2 poł. XX wieku było przedmiotem badań prowadzonych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w ostatnich latach w pracach zespołu ds. oceny wartości kulturowych architektury współczesnej¹. Wyniki tych prac prezentowane były podczas IV międzynarodowej konferencji naukowej w Gdyni w 2014 r.² Doświadczenia NID w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i identyfikacji wartości zabytkowych w architekturze powojennej wynikają z realizacji zadań statutowych Instytutu, tj. wydawanych na rzecz organów konserwatorskich opinii i ekspertyz. Problem zachowania awangardowych i nowatorskich form architektury powstałej w latach 60-tych XX wieku, a także zachowania świadectwa myśli twórczej, konstrukcyjnej, oryginalnych technologii i materiałów charakteryzujących tę architekturę stał się poważnym wyzwaniem dla organów konserwatorskich. Dlatego temat ten jest intensywnie podejmowany przez środowiska architektoniczne i konserwatorskie, które szansę na skuteczne ocalenie dzieł powojennego modernizmu widzą w ich ochronie prawnej poprzez wpisanie do rejestru zabytków. Obiekt architektury współczesnej wpisywany do tego rejestru powinien wypełniać definicję ustawową zabytku. Termin „zabytek” odnoszący się do świadectw minionej epoki, nie dotyczy wyłącznie dzieł powstałych przed 1945 r. lub w pierwszej dekadzie powojnia. Nie może być też rozumiany wyłącznie jako dzieło twórcy już nieżyjącego. Ani cezura czasowa zamykająca się na latach 50-tych XX wieku, ani śmierć twórcy obiektu nie przesądza o tym czy jest

on zabytkiem w myśl *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*³.

Wydanie decyzji o wpisaniu obiektu do rejestru zabytków wymaga uprzedniego rozpoznania tego obiektu, sprecyzowania przedmiotu ochrony oraz określenia wartości decydujących o potrzebie wprowadzenia jego ochrony prawnej. W przypadku omawianej architektury wskazanie jedynie przedmiotu ochrony nie jest działaniem wystarczającym. Konieczne jest również określenie zakresu i sposobu ochrony, poprzez wskazanie wartości bezwzględnie chronionych, dopuszczalnych przekształceń i ewentualnej możliwości wymiany zastosowanych rozwiązań (zwłaszcza materiałowych), które realizowane były zazwyczaj na poziomie substandardowym.

Metodyka wartościowania obiektów architektury współczesnej, pretendujących do ochrony prawnej jako zabytek, w istocie nie różni się od wartościowania innych dzieł należących do dawnych epok. Obowiązujące prawo obliuguje do działań wyznaczonych przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad

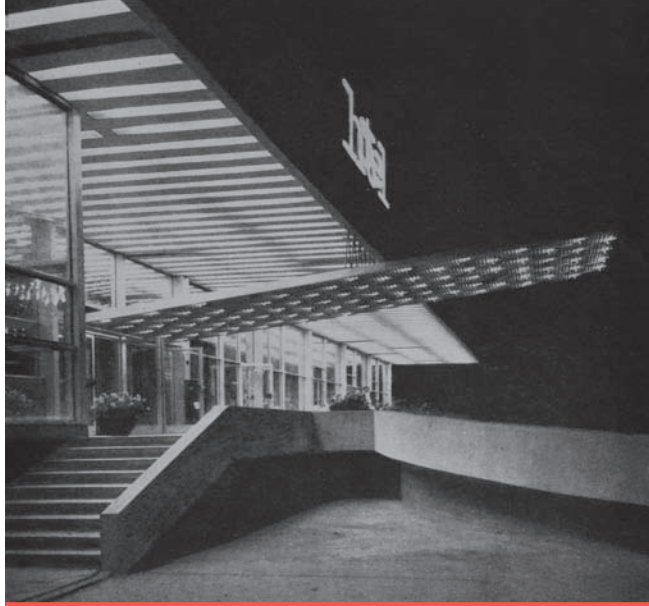
3. Pismo Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 15 lutego 2016 r. (DOZ/343/16) skierowane do Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków w sprawie prowadzenia i uzgadniania gminnych ewidencji zabytków.

1. Hotel Cracovia w Krakowie, elewacja frontowa, fot. ok. 1965 (źródło: Cęckiewicz Witold, *Hotel Cracovia w Krakowie*, „Architektura”, 1968, nr 9/250, s. 346)

1. Zespół ds. architektury współczesnej powołany został zarządzeniem Dyrektora NID nr 31/11 z dnia 7 września 2011 r. Zadaniem zespołu było przeprowadzenie wstępnej analizy zasobu architektury współczesnej, wypracowanie założeń metodologicznych rozpoznawania i wartościowania dziedzictwa współczesnego oraz ustalenie kryteriów kwalifikujących do objęcia współczesnych dzieł architektury ustawowymi formami ochrony. Podsumowaniem tych prac jest *Raport z prac zespołu ds. oceny wartości kulturowych architektury współczesnej*, NID Warszawa 2013 (niepublikowany).

2. Filipowicz Paweł, Popławska-Bukała Ewa, Błyskosz Tomasz, *Wyniki prac zespołu Narodowego Instytutu Dziedzictwa do spraw architektury współczesnej*, [w:] *Architektura XX wieku i jej waloryzacja w Gdyni i w Europie*, red. Maria J. Sołtysik, Robert Hirsch, Gdynia 2017, s. 265-278.

2. Hotel Cracovia w Krakowie, wejście główne, fot. ok.1965 (źródło: Cęckiewicz Witold, *Hotel Cracovia w Krakowie, „Architektura”, 1968, nr 9/250, s. 346*)

zabytkami i stosowania klasycznych kryteriów ustawowych definiujących zabytek⁴. Kryteria te choć prezentują pojęcia bardzo ogólne, są na tyle pojemne i „elastyczne”, że umożliwiają indywidualne dobranie do każdego z nich szczegółowych atrybutów wartości, po ich rozpoznaniu w danym obiekcie. W praktyce organy konserwatorskie do waloryzacji zabytków powojennego modernizmu stosują kryteria ustawowe: wartość historyczną - rozpatrywaną w kontekście tożsamości miejsca, ludzi i zdarzeń, czasu powstania, autentyczności substancji i funkcji, dokumentu przeszłości; wartość artystyczną - określoną przez formę plastyczną obiektu lub zespołu, wystrój i detal architektoniczny, identyfikację stylu w architekturze związanego z epoką w jakiej powstał; wartość naukową - jako autentyzm idei, innowacyjność konstrukcyjna i materiałowa, unikatowość, świadectwo postępu technicznego⁵. Obok tych wartości innym istotnym atrybutem, wpisującym się w kryteria ustawowe jest twórca dzieła, autor uznany i doceniony współcześnie, którego dorobek artystyczny znalazł istotne miejsce w historii architektury. Dla architektury współczesnej szczególnym wyróżnikiem oceny wartości zabytkowych powinny być zagadnienia techniczne (np. nowatorstwo konstrukcji i rozwiązań materiałowych), *te wszystkie elementy, które świadczą o postępowej myśli inżynierskiej*⁶. Aby uznać obiekt architektury współczesnej za zabytek wymienione kryteria i przypisane im atrybuty wartości muszą być spełnione w stopniu wysokim.

Dla zobrazowania stosowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa metodologii identyfikacji i badań wartości zabytkowych architektury współczesnej najlepiej posłuży przykład hotelu *Cracovia* w Krakowie,

4. Art. 3 pkt 1 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.).

5. Przywołane atrybuty oparte zostały o kodyfikację wartości zabytkowych przeprowadzoną przez Michała Witwickiego - zob. Witwicki Michał Tadeusz, *Kryteria oceny wartości zabytkowej obiektów architektury jako podstawa wpisu do rejestru zabytków*, „Ochrona Zabytków”, Nr 1/2007, s. 82-86, a także prace Kolegium doradczego KOBiDZ ds. architektury modernistycznej w Polsce, 2007 oraz wyniki prac zespołu ds. architektury współczesnej NID, 2013.

6. Biegański Piotr, *Potrzeba ochrony obiektów architektury czasów najnowszych*, [w:] *Problemy ochrony architektury najnowszej (1850-1939)*, „Biuletyn Muzealnictwa i Ochrony Zabytków” t. XXIX, Warszawa 1971, s. 11.

dla którego zespół specjalistów NID opracował opinię na prośbę Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków⁷. Sprawa oceny wartości i zachowania *Cracovii* miała charakter precedensowy, z uwagi na szerokie dyskusje jakie toczyły się w prasie i na oficjalnych spotkaniach środowisk architektonicznych i konserwatorskich. Obiekt prezentowany był jako jeden z najlepiej zachowanych przykładów powojennej architektury modernistycznej w Polsce, wybitny przykład socmodernizmu, ale także jako obiekt nieestetyczny, zdekapitalizowany, obciążony negatywnymi konotacjami ideologicznymi, klasyczny reprezentant dziedzictwa PRL-u.

Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków występując do Narodowego Instytutu Dziedzictwa z prośbą o sporządzenie opinii na temat celowości wpisania do rejestru zabytków dawnego hotelu *Cracovia* zwrócił uwagę na potrzebę uwzględnienia przy ocenie jego wartości wszystkich aspektów związanych z możliwością zachowania budynku w całości. Stwierdził jednocześnie, że jego zdaniem najcenniejsze i wymagające bezwzględnej ochrony są walory urbanistyczne i krajobrazowe budynku.

7. *Hotel „Cracovia” w Krakowie – rozpoznanie wartości i uwarunkowań*, opracował zespół w składzie: dr Andrzej Siwek (uwarunkowania prawne i stan sprawy, historia budynku), dr Andrzej Laskowski (stan badań), Paweł Filipowicz (stan zachowania, uwarunkowania techniczne – karty elementów składowych), Ewa Popławska-Bukała i Anna Radzwicka-Milczewska (analiza porównawcza – Hotel *Cracovia* na tle współczesnych mu obiektów hotelowych), zespół (wnioski), listopad 2014 r.

3. Hotel Cracovia w Krakowie, Karta składników wartości obiektu Nr 9, wejście główne (opracowanie Paweł Filipowicz)

KARTA SKŁADNIKÓW WARTOŚCI ZABYTKOWYCH OBIEKTU		Nr Karty 9
Budynek hotelowy Cracovia Kraków, ul. Focha 1		czerwiec 2014 r.
SKŁADNIK WEJŚCIE GŁÓWNE	LOKALIZACJA STRONA PÓŁNOCNA BUDYNKU	
FOTOGRAFIE		
<p>Wartość: istotny element kształtowania kompozycji elewacji północnej wraz z wspornikowym zadaszeniem, podjazdem, schodami i powierzchnią wykończenia sufitu zadaszenia. Ukształtowany w sposób podkreślający oś wejścia głównego. Element istotny w kompozycji zdegradowanego placu (karta 2)</p> <p>Stan zachowania: element zachowany w dość dobrym stanie. Szklana ściana wejściowa zapewne z przekształconymi podziałami od strony wschodniej. Sufit posiada ubytki.</p> <p>Możliwości zachowania: Element możliwy do zachowania niezależnie od przyszłego zagospodarowania obiektu. Wymaga konserwacji, sufit wymaga uzupełnienia i scalenia kolorystycznego.</p>		

4. Hotel Merkur w Poznaniu, fot. P. Krassowski ok. 1964 (źródło: Poczta z kolekcji Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, Dział Zbiorów Specjalnych, zespół Papiery Władysława Czarneckiego, sygn. 2611, k.71)

Do rozpoznania wartości obiektu autorzy opinii posłużyli się ogólnie przyjętą i stosowaną przez historyków sztuki metodologią badań, narzucającą określoną kolejność działań. Tak więc ocenę wartości architektury dawnego hotelu poprzedziło szerokie rozpoznanie przedmiotu obejmujące takie zagadnienia jak :

- uwarunkowania prawne obejmujące zagadnienia związane z rozpoznaniem stanu własności obiektu i jego funkcji, zastosowanych form ochrony, ustaleń zawartych w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;
- stan badań obiektu w publikacjach naukowych, popularyzatorskich, prasowych, internetowych, materiałach archiwalnych;
- historia obiektu i jego znaczenie w kontekście architektury Krakowa;
- stan zachowania poszczególnych elementów składowych budynku oraz uwarunkowania techniczne;
- analiza porównawcza, tj. hotel *Cracovia* na tle współczesnych mu obiektów hotelowych w Polsce;
- podsumowanie zawierające określenie elementów wartościujących architekturę hotelu jako potencjalnego przedmiotu wpisu do rejestru zabytków.

W formie aneksu do opinii dołączone zostały - nota biograficzna twórcy projektu prof. Witolda Cęćkiewicza wraz z przeglądem jego ważniejszych realizacji oraz wybrane artykuły i wystąpienia konferencyjne, których tematem była *Cracovia*.

Z przeprowadzonej analizy stanu prawnego opiniowanego obiektu wynikało, że w 2009 r. budynek hotelu odnotowany został w *Atlasie dóbr kultury współczesnej woj. małopolskiego*, zawierającym listę obiektów wskazanych do ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego⁸. Zadecy-

dowały o tym kryteria opracowane przez krakowski SARP, pomocne w wyborze *dóbr kultury współczesnej*, a świadczące o wyjątkowości obiektu (artystyczne, nowatorstwa, próby czasu, uznania współczesnych i unikatowości), a także czas jego powstania oraz autorstwo projektu. W czerwcu 2011 r., kiedy hotel zakończył swoją działalność usługową, budynek znalazł się w sferze zainteresowań konserwatorskich. Opracowana została dla tego obiektu karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, która stała się podstawą do włączenia go do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. W 2014 r. budynki hotelu *Cracovia* i sąsiedniego kina *Kijów* uwzględnione zostały w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru *Błonia Krakowskie* i oznaczone graficznie jako obiekty objęte ewidencją zabytków⁹. Odbiegająca od ogólnie przyjętych standardów konstrukcja ustaleń planu dotyczących budynku *Cracovii*¹⁰ zmuszała do przyjęcia interpretacji, z której wynikało, że plan dopuszcza fakultatywnie dwa warianty rozwiązań zagospodarowania byłego hotelu. Jeden zachowawczy z adaptacją istniejącego obiektu, która pozwalała jednak na daleko idącą ingerencję w jego strukturę i substancję oraz drugi uwzględniający wyburzenia i budowę nowego budynku. Tak sformułowane ustalenia prawa miejscowego oznaczały, że losy budynku hotelu zależą od decyzji Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Kolejnym działaniem metodycznym prowadzącym do rozpoznania wartości obiektu było omówienie jego stanu badań w literaturze fachowej, publikacjach

9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru „Błonia Krakowskie”, uchwała Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 17 lipca 2014 r., poz.4035). Dawny Hotel *Cracovia* przy al. Focha, oznaczony został w planie symbolem E-6.

10. Dla obiektów objętych ewidencją zabytków plan formułował zalecenia ogólne bądź szczegółowe. Budynek *Cracovii* został w tych zaleceniach pominięty.

8. *Atlas dóbr kultury współczesnej województwa małopolskiego*, Kraków 2009, s. 68-70.

5. Hotel Merkur w Poznaniu (fot. Tomasz Łuczak, 2018)

prasowych i internetowych. Autorzy opinii wykazali, że hotel *Cracovia* posiada dość pokaźną literaturę. Obiekt stał się przedmiotem zainteresowań badaczy architektury już w kilka lat po wybudowaniu. W 1968 r. autor projektu Witold Cęckiewicz na łamach *Architektury* opisał nowatorskie elementy, które zastosował w konstrukcji budynku, użytych materiałach, wyposażeniu i dekoracji¹¹. W latach 70-tych wybitny teoretyk i krytyk architektury Przemysław Szafer w książce o architekturze polskiej z drugiej połowy lat 60. XX wieku szczególną uwagę zwrócił na kontekst przestrzenny budynku hotelu i jego kompozycyjne oraz funkcjonalne powiązanie z kinem *Kijów*, a także znaczenie konstrukcji stalowej i efektywność ścian kurtynowych¹². Opinię Szafera podzielali inni uznani profesjonalni badacze dziejów architektury najnowszej – Tadeusz Barucki, Andrzej Olszewski, Jacek Purchla, Marcin Fabiański, Małgorzata Włodarczyk¹³. Przy czym w całej bibliografii przedmiotu analizy krytyczne zawsze odnosiły się do dwóch budynków powiązanych ze sobą – hotelu *Cracovia* i kina *Kijów*, powstałych w tym samym czasie i według koncepcji jednego autora.

W części opinii dotyczącej historii powstania obiektu omówione zostały poszczególne fazy jego budowy z lat 1960-1965, przy udziale licznego zespołu autorskiego - konstruktorów, architektów wnętrz i artystów plastyków, a także etapy późniejszej eksploatacji, funkcjonowania, prowadzenia remontów i modernizacji. Informacje te zaczerpnięto w większości z autorskiej wypowiedzi głównego projektanta zamieszczonej na łamach *Architektury*¹⁴, z jego wspo-

nień i rozważań podczas konferencji w Warszawie w 2013 roku¹⁵ oraz ze zbioru archiwalnej dokumentacji technicznej. Przeprowadzone analizy historyczne wykazały, że hotel *Cracovia* należy do grupy budynków lat 60-tych prezentujących przełom w dziejach architektury, kiedy po okresie stalinizmu i ograniczenia swobody twórczej nastąpiło otwarcie na świat w poszukiwaniu nowych form wyrazu (il. 1). Okres ten cechuje nowoczesność, swoboda i entuzjazm wypowiedzi twórczej, indywidualizm w rozwiązaniach architektonicznych i plastycznych. Hotel *Cracovia* jest klasycznym przykładem tego okresu, określanego czasem mianem „socmodernizmu”. W kontekście architektury Krakowa budynek hotelu był pierwszym obiektem o tak indywidualnym wyrazie architektonicznym, zróżnicowanych elewacjach i wyposażeniu wzbogaconym dziełami plastyki (rzeźba, mozaiki, detale), nawiązującym do modernizmu europejskiego, a powstałym w warunkach gospodarki socjalistycznej (il. 2).

Przy ocenie stanu zachowania oraz wartości hotelu *Cracovia* dokonano próby podziału składników tworzących dziedzictwo tego obiektu w sposób pozwalający na sprecyzowanie wartości poszczególnych jego składników, oraz przeprowadzenie analizy, które z tych wartości (elementów) będą możliwe do zachowania. Zaprezentowane zostało to w formie *18 Kart składników wartości zbytkowych obiektu* obejmujących takie elementy jak: udział bryły obiektu w panoramie miasta, kontekst urbanistyczny przedpola hotelu, kompozycja bryły budynku, jego poszczególnych elementów, jak podcień wschodni i zachodni, ściany osłonowe parteru i górnych kondygnacji, sufit podcienia, wejście główne i hol wejściowy, halle kondygnacji mieszkalnych, układ funkcjonalny górnych kondygnacji, ściana ażurowa kuchni, sufit sali konferencyjnej, mozaika I i II oraz układ konstrukcyjny budynku. W każdej *Karcie* poza nazwą składnika obiektu, jego lokalizacją i fotografiami składnika w różnych ujęciach, opisana została jego wartość, stan zachowania oraz określona możliwość zachowania¹⁶ (il. 3). Zbiorcze wnioski z tabel pozwoliły na wyselekcjonowanie elementów najcenniejszych oraz na udzielenie odpowiedzi, które z nich są możliwe do zachowania w przypadku remontu budynku, a które w przypadku ewentualnej jego rozbiórki (np. możliwość translokacji mozaiki). Zestawienie takie pozwoliło na dokonanie bilansu zysku i strat w obu przypadkach postępowania, co do których nie podjęto jeszcze ostatecznej decyzji. Wypełniało jednocześnie życzenie Małopolskiego Konserwatora Zabytków, aby przy ocenie zasadności wpisu do rejestru zabytków hotelu *Cracovia* uwzględnić wszystkie aspekty, w tym konstrukcyjne i materiałowe budynku.

Znaczącą rolę w procesie opiniowania i poszukiwania wartości w architekturze hotelu *Cracovia* miała analiza porównawcza, przeprowadzona w obrębie

11. Cęckiewicz Witold, *Hotel „Cracovia” w Krakowie*, „Architektura”, 1968, nr 9/250, s. 342-348.

12. P. Szafer oceniając architekturę hotelu *Cracovia* pisał: *Najbogatszym elementem plastycznym budynku stały się jego ściany kurtynowe ze szkła, aluminium i marglitu osadzone na konstrukcji stalowej. Szachownicowy rytm płyt aluminiowych założonych na powierzchnie szklane nadaje architekturze budynku indywidualny charakter architektoniczny i podkreśla jego skalę*. Zob. Szafer Przemysław, *Nowa architektura polska, Diariusz lat 1966-1970*, Warszawa 1972, s. 46.

13. Barucki Tadeusz, *Architektura Polski*, Warszawa 1985, s. 207-208; Olszewski Andrzej K., *Dzieje sztuki polskiej 1890-1980 w zarysie*, Warszawa 1988, s.143; Fabiański Marcin, Purchla Jacek, *Historia architektury Karkowa w zarysie*, Kraków 2001, s. 103 i 324-32; Włodarczyk Małgorzata, *Architektura lat 60-tych w Krakowie*, Kraków 2006, s. 87-92.

14. Cęckiewicz Witold, *Hotel...*, op. cit., s. 242-244.

15. Cęckiewicz Witold, *Autorskie dylematy dotyczące przyszłości b. hotelu „Cracovia”*, Materiały z V Ogólnopolskiej Konferencji „Między ortodoksją a kreacją”, październik 2013, publikowane na stronie Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie: <http://www.ethnomuseum.pl/konferencje/indeks.php/prezentacje/91-prezentacje/130-autorskie-dylematy-dotyczace-przyszlosci-b-hotelu-cracovia> [dostęp: 29.08.2014].

16. Autorem *Kart* jest mgr inż. arch. Paweł Filipowicz.

6. Hotel Cracovia w Krakowie (fot. Jan Jagielski, marzec 2018)

wybranych, indywidualnie projektowanych budynków o tej samej funkcji i powstałych w zbliżonym czasie (lata 60-te XX wieku). Do wyboru obiektów podlegających analizie posłużyło opracowanie Przemysła Szafera *Nowa architektura polska. Diariusz lat 1966-1970*, w której autor zaprezentował 12 budynków hotelowych, nawiązujących do stylistyki modernizmu, wybranych ze względu na ich *awangardową pozycję i postępową myśl projektową*¹⁷. W grupie tej znalazły się budynki hotelowe o różnym standardzie i wielkości - od okazałych gmachów „orbisowskich” po hotele robotnicze i niewielkie obiekty instytucjonalne. Prócz *Cracovii* były to: hotel *Orbis* w Zakopanem (proj. S. Żychonia), hotel dla pracowników PKP w Zakopanem (proj. J. i K. Dobrowolskich), hotel *Mercury* w Poznaniu (proj. J. Cieśliński, J. Węclawski, H. Grochulski) (il. 4), hotel *Skanpol* w Kołobrzegu (proj. J. Drugała i J. Łowiński), hotel *Beskid* w Nowym Sączu (proj. J. Gołąb), hotel *Katowice* w Katowicach (proj. T. Łobos i F. Klimek), hotel *Metropol* w Warszawie (proj. Z. Stępiński i G. Chruścielewski), hotel dla pracowników ówczesnej Huty im. Lenina w Krakowie (proj. T. Mańkowski i J. Meissner), hotel przy ul. Belwederskiej w Warszawie (proj. Z. Stępiński), hotel *Klonowa* w Warszawie (proj. T. Zieliński) oraz *Dom Kierowcy PZM* w Lublinie (proj. W. Żochowski)¹⁸. Wszystkie te budynki łączył zbliżony program funkcjonalny oraz zastosowane przy ich realizacji nowe, ekonomiczne rozwiązania technologiczne, ostatecznie wpływające na wyraz estetyczny i artystyczny budowli, ale niekiedy ograniczające możliwości twórcze projektantów. Architektura budynków hotelowych sprowadzona do prostych horyzontalnych brył o zróżnicowanej wysokości, płaskich dachach, w większości z widoczną w przyziemiu konstrukcją słupową, prezentuje różne podejście w kwestiach rozwiązania konstrukcyjnego i plastycznego elewacji. Indywidualnie dla każdego hotelu opracowane elewacje frontowe posiadały wspólną cechę, zgodnie z którą artykulacje i rytm otworów okiennych odzwierciedlały funkcję budynku i jego strukturę wewnętrzną, a zastosowane rozwiązania i zróżnicowane materiały umożliwiały osiągnięcie efektów plastycznych, rozbijających monotonię tych podziałów.

Z obiektów podlegających analizie zdecydowana większość w ostatnich latach poddana została zabiegom modernizacyjnym, które bezpowrotnie zniszczy-

ły ich elewacje nadające im ongiś walor plastyczności i indywidualizmu (np. *Skanpol*, *Metropol*, *Beskid*, *Klonowa*, *Belwederska*, hotel *Huty im. Lenina* w Krakowie). Także najbardziej zbliżony w wyrazie artystycznym do *Cracovii* hotel *Mercury* w Poznaniu, którego elewacje wyróżniał szachownicowy układ okien zastosowanych naprzemiennie i rozdzielonych prostokątnymi płytami, podcięty parter wsparty na słupach i ekspresyjny daszek nad wejściem, został zaprojektowany na nowo, w efekcie czego elewacje monotonnie zunifikowano zatracając ich pierwotny walor plastyczny (il. 5). Wyniki przeprowadzonej analizy porównawczej dowiodły, że hotel *Cracovia* jest jedynym tej skali obiektem z wylonionej grupy 12 indywidualnie zaprojektowanych hoteli z lat 60-tych XX wieku, nie przekształconym w obrębie bryły i artykulacji elewacji (il. 6).

Opracowany w ten sposób materiał badawczy stał się dla autorów opinii podstawą do formułowania wniosków końcowych określających wartości, które kwalifikowałyby hotel *Cracovia* do ewentualnego wpisania do rejestru zabytków. Wartościowania dokonano w dwóch płaszczyznach – urbanistycznej i architektonicznej. Do najwartościowszych elementów w zakresie urbanistycznym zaliczono lokalizację

7. Hotel Cracovia w Krakowie, kompozycja elewacji południowej parteru, dawnego zaplecza części gastronomicznej (fot. Paweł Filipowicz 2014)

17. Szafer P., op. cit. s. 45.
18. Op. cit. s. 45-58.

hotelu w eksponowanym wnętrzu miasta, horyzontalną bryłą budynku funkcjonującą jako południowe obramienie otwarcia widokowego w stronę Błonia i Kopca Kościuszki oraz kompozycję przestrzenną utworzoną przez budynek *Cracovii* i budynek kina *Kijów* (także autorstwa W. Cęckiewicza) jako zwarty zespół architektoniczno-urbanistyczny. W zakresie architektonicznym budynek zaliczono do architektury krótkiego okresu lat 60-tych (epoki uznanej za minioną), kiedy w Krakowie powstawały nowoczesne obiekty, jako reakcja na socrealizm. Uznano, że bryła hotelu nawiązuje do trendów odwołujących się do twórczości Le Corbusiera. Kompozycja i wystrój elewacji wykorzystujące szachownicową artykulację, szkło, aluminium, marmur i kształtki betonowe tworzą sztandarowe dzieło tej architektury i tej epoki (il. 7). Dopełnieniem tego jest jeszcze wystrój architektoniczny i plastyczny wnętrza: marmurowe posadzki, okładziny ścienne, mozaiki (il. 8).

Na podstawie tej wielowątkowej analizy obiektu autorzy opinii uznali, że hotel *Cracovia* wypełnia wszystkie kryteria ustawowe, które identyfikują zabytek.

Wskazano jednocześnie, że kwestia objęcia ochroną prawną hotelu *Cracovia* powinna być rozpatrywana łącznie z kinem *Kijów*, z którym stanowi spójny zespół architektoniczny. Podobny wniosek zawierała również opinia, którą Narodowy Instytut Dziedzictwa opracował wg analogicznej metodologii postępowania i wartościowania dziedzictwa współczesnego dla budynku kina *Kijów* w Krakowie.¹⁹

19. Decyzją z dnia 4 listopada 2016 r., nr A-1461/M Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków wpisał do rejestru zabytków zespół budowlany d. hotelu *Cracovia* i kina *Kijów*. Sytuacja prawna w jakiej znajdowała się *Cracovia* wskazywała, że wpis ten ma charakter interwencyjny, zabezpieczający budynek przed zagrożeniem rozbiórką. Prywatny właściciel budynku hotelowego nie był bowiem zainteresowany jego zachowaniem i adaptacją. Z pomocą przyszedł Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który w dniu 29 grudnia 2016 r. na podstawie umowy sprzedaży nabył budynek d. hotelu *Cracovia* wraz z działką na potrzeby Muzeum Narodowego w Krakowie.

8. Hotel *Cracovia* w Krakowie, klatka schodowa w hallu (fot. Paweł Filipowicz, 2014)